

Ajutise tööhõive viimase aja suundumused: tööhõive kasv, palgad ja üleminekud

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Aruandes antakse ülevaade ajutisest tööhõivest Euroopa Liidu 27 liikmesriigis (v.a Horvaatias). Kirjeldatakse ajutise tööhõive viimase aja suundumusi nii enne kui ka pärast majanduskriisi, kasutades Euroopa Liidu tööjõu-uuringu andmeid aastatest 2001–2012. Aruandes arvutatakse 2010. ja 2006. aasta töötasu struktuuri uuringu andmete põhjal ajutiste ja alaliste töötajate palgavahe ning analüüsitakse uuendusliku empiirilise meetodi abil ettevõttesisest palgavahet. Aruandes vaadeldakse ka ajutiste töötajate üleminekut tähtajatutele töölepingutele või töötuks jäämist, kasutades Euroopa Liidu sissetulekute ja elamistingimuste statistika andmeid aastatest 2006–2012.

Poliitikataust

Struktuurse töötuse ja ülemaailmse konkurentsi suurenemise tagajärjel tekkis 1980. aastatel tööturu suurema paindlikkuse vajadus, millega kaasnesid tööhõive kaitse õigusaktide reformid. Sellega kaasnes omakorda 1980.–1990. aastatel paljudes Euroopa riikides tähtjaliste töölepingute sagedam kasutamine. Viimasel kümnendil on see suundumus jätkunud paljudes riikides, kus on reformitud tähtjaliste lepingute rakendamist hõlbustavaid tööhõive kaitse õigusakte. Mõni selline reform on tekitanud küsimusi Euroopa tööturgude killustatuse pärast, sest paljud riigid võtsid vastu tööhõive kaitse õigusaktide kahetasandilised reformid, hõlbustades tähtjaliste lepingute rakendamist, kuid jättes samal ajal alalise tööhõive õigusaktid suuresti muutmata.

Peamised tähelepanekud

- Aastatel 2001–2012 kasvas ajutine tööhõive Euroopa Liidu 27 liikmesriigis 25% võrra ja alaline tööhõive 7% võrra. See moodustas töötajate arvu 14,5 miljonilisest netokasvust peaaegu 4,5 miljonit ja suurendas ajutise tööhõive määra 11,2%-st 12,8%-ni. Euroopa Liidu 27 liikmesriigi ajutise tööhõive absoluutse kasvu tingisid

peamiselt Poola, Saksamaa, Itaalia, Prantsusmaa ja Madalmaad, kuigi ajutine tööhõive vähenes kolmandikus liikmesriikides, eelkõige Hispaanias.

- Aastatel 2008–2012 vähenesid Euroopa Liidus ajutine ja alaline tööhõive samas tempos, kuid paljudes Euroopa riikides suurenes samal ajal tähtjaliste töölepingute arv ja vähenes tähtajatute töölepingute arv.
- Halbade majandusprognoside taustal on Euroopa Liidu 27 liikmesriigis suurenenud nende uute töötajate osakaal, keda tööandjad võtavad tööle tähtjalise töölepinguga (2002. aastal 40%, aastatel 2010–2012 kuni 50%). 2012. aastal oli see osakaal Hispaanias ja Poolas 80%.
- Tähtjalise lepinguga töötavad pigem madala haridustasemega töötajad, mittekodanikud, osalise tööajaga töötajad ning põllumajanduse ja teatud teenindussektorite töötajad. Tähtjalised lepingud on tavalisemad noorte töötajate hulgas, kuigi vanus, mis on oluline tegur ajutise tööhõive esinemissageduse prognoosimisel, ei näi olevat Kesk- ja Ida-Euroopa riikides kuigi tähtis. Töötus suurendab tõenäosust töötada seejärel tähtjalise lepinguga, kusjuures majanduskriisi üksnes tugevdab seda suundumust.
- Ajutised töötajad teenivad töötasu struktuuri uuringuga täielikult hõlmatud 19 liikmesriigis keskmiselt 19% madalamat palka kui alalised töötajad. Ajutiste töötajate palgad on palju väiksemad kõigis neis riikides, välja arvatud Eestis; palgavahe on üle 30% Luksemburgis, Poolas, Madalmaades, Portugalis ja Ungaris. Palgavahe on suurem riikides, kus ajutise tööhõive määr on suurem, mis osutab tööturu

killustatusele. Ajutiste töötajate jaoks negatiivne palgavahe on eri palgatasemete korral erinev. Palgavahe on suurim madalate palgatasemete korral, kuid väheneb palkade suurenedes ning muutub kõrge töötasuga töötajate korral isegi positiivseks.

- Vaadeldes muid palka määravaid tegureid (nt haridustaset ja majandussektorit), väheneb ajutisi töötajaid mittesooiv Euroopa keskmine korrigeeritud palgavahe 6%-ni. Korrigeeritud palgavahe esineb kõikides riikides, välja arvatud Baltimaades ja Rumeenias, kus palgavahe on positiivne. Enamikus riikides esineb palgavahe isegi lühikese ametiajaga töötajate korral, mis näitab, et ajutiste töötajate madalamad palgad ei ole tingitud üksnes lühemast ametiajast.
- Kõiki liikmesriike, välja arvatud Leedut, iseloomustab korrigeerimata negatiivne palgavahe, mis on seotud ajutise töösuhtega keskmises ettevõttes. See vahe (14%) on siiski väiksem kui eespool nimetatud üldine korrigeerimata palgavahe 19%. Ettevõttesisene palgavahe on enamikus riikides väiksem (eelkõige Prantsusmaal, Kreekas, Poolas, Hispaanias ja Leedus). See tähendab, et ajutiste töötajate madalamad palgad on tingitud nii ettevõttesisestest kui ka ettevõtete vahelistest palgaerinevustest, mis kinnitab duaalse tööturu teooriat, mille kohaselt töötavad ajutised töötajad üsna suure tõenäosusega suhteliselt madalamat palka maksvates ettevõtetes.
- Ettevõtte tasandi analüüsid näitavad, et ettevõttesisene palgavahe on väiksem, kui ettevõtte on riigi kontrolli all või seal töötavad enamasti naised, kuid palgavahe on suurem, kui ettevõttes töötab palju ajutisi töötajaid, mis kajastab tõenäoliselt tööturu sisemist killustatust ettevõtte tasandil.
- Tööga hõivatuses töötava staatusesse ülemineku määr on kõikides riikides ajutiste töötajate korral suurem kui alaliste töötajate korral. See vahe suurenes märkimisväärselt kohe kriisi alguses. Tähtajatutelt lepingutelt tähtjalistele lepingutele ülemineku määr väheneb kogu Euroopa Liidus aastate 2005–2006 28%-st aastatel 2011–2012

20%-ni. Viimases ajavahemikus oli see määr alla 20% Prantsusmaal, Madalmaades, Hispaanias, Kreekas, Itaalias ja Poolas – kõiki neid riike iseloomustab suhteliselt suur ajutise tööhõive määr, mis osutab taas tööturu killustatusele.

Järeldused

Aastatel 2001–2012 üha suurenes Euroopa Liidus ajutise tööhõive suhteline tähtsus. See suundumus ei olnud liikmesriikides ühesugune, kuid ühtlustus kohe kriisi alguses ning viimastel aastatel on tööandjad hakanud üha sagedamini kasutama uute töötajate töölevõtmisel tähtjalisi lepinguid.

Üldiselt teenivad ajutised töötajad vähem kui alalised töötajad. Ajutisi töötajaid mittesooiv negatiivne palgavahe on tekkimas enamikus riikides, isegi kui vaadelda teisi tegureid või võtta valimisse ainult lühikese ametiajaga töötajad.

Mitmed tähelepanekud osutavad paljude Euroopa tööturgude killustatusele. Palgavahe on pigem suurem riikides, kus ajutise tööhõive määr on suur. Ka ühes ja samas ettevõttes teenivad ajutised töötajad vähem kui alalised töötajad, kuigi vahe on väiksem, mis näitab, et palgavahe on osaliselt tingitud ettevõtete vahelisest palgaerinevusest. See kinnitab duaalse tööturu teooriat, mille kohaselt töötavad ajutised töötajad üsna suure tõenäosusega madalamat palka maksvates ettevõtetes, ning selgitab, miks üldine palgavahe on pigem suurem riikides, kus ajutise tööhõive määr on suurem.

Ka asjaolu, et üleminekut tähtjaliselt lepingult tähtjatule lepingule esineb harvem suurema ajutise tööhõive määraga riikides, osutab tööturu killustatusele. Aruandes viidatakse probleemidele seoses ajutiste töötajate karjääriväljavaadetega, eelkõige tööturu praeguse olukorra taustal. Tööga hõivatuses töötava staatusesse ülemineku muutub üha tavalisemaks, kuid alalise töökoha saamine on viimastel aastatel muutunud raskemaks, mis tekitab küsimuse, mis ulatuses aitavad tähtjalised lepingud kaasa karjääri edendamisele.

Lisateave

Aruanne „Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions“ („Ajutise tööhõive viimase aja suundumused: tööhõive kasv, palgad ja üleminekud“) on avaldatud veebilehel <http://www.eurofound.europa.eu/et/publications>.

Lisateave: Carlos Vacas-Soriano, teadur, cva@eurofound.europa.eu.